

HISTORIE VÝZKUMU SEKÁČŮ (*OPILIONES*) V JESENÍKÁCH

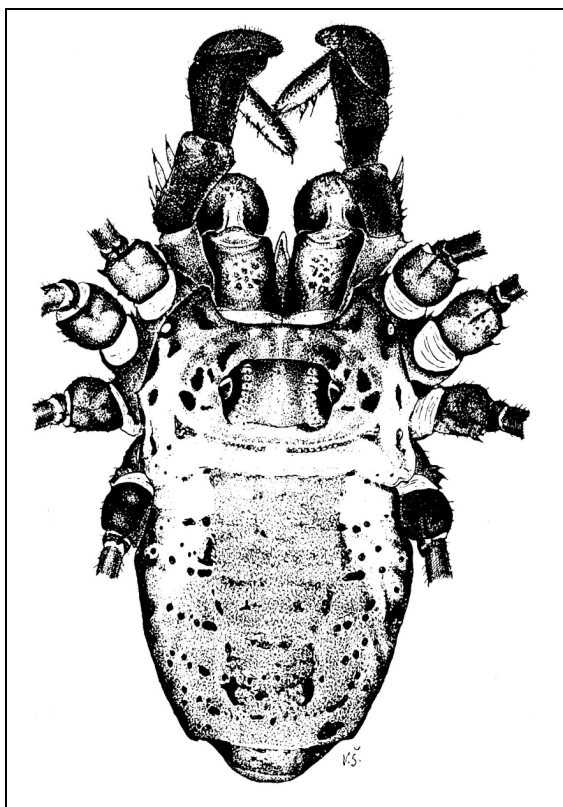
Pavel Bezděčka, Muzeum Vysočiny Jihlava

Počátky výzkumu sekáčů jsou úzce spjaty s výzkumem pavouků, neboť teprve v roce 1833 byli sekáči odděleni od tzv. pravých pavouků (Sundevall 1833). První zmínky o arachnofauně Čech pocházejí z konce 18. století, rozsáhlejší seznamy druhů byly publikovány až v druhé polovině 19. století. První a tedy nejstarší práci, která nám poskytuje údaje o sekáčích z území současné České republiky, je Bártův seznam pavouků severních Čech (Bárta 1869). Po něm následovaly práce A. NOSKA, K. ABSOLONA, J. KRATOCHVÍLA, E. BARTOŠE a V. ŠILHAVÉHO. Soustavný výzkum sekáčů na území dnešní České republiky začal až ve třicátých letech 20. století.

Do stejné doby spadá také počátek výzkumu sekáčů v Jeseníkách. První dílčí informace nacházíme v pracích J. ZAVŘELA (1930a, b) a J. KRATOCHVÍLA (1934). Základní krok k výzkumu sekáčů v Jeseníkách učinil v roce 1936 V. ŠILHAVÝ, když na základě stipendia Klubu přírodovědného v Brně podnikl v červenci toho roku studijní cestu do Jeseníků. Navštívil řadu lokalit, od masivu Králického Sněžníku až po Bruntál. Věnoval se zejména hlavnímu hřebeni Hrubého Jeseníku a údolí Bílé Opavy. Do jižní části Hrubého Jeseníku se již pro nepřízeň počasí nedostal. Tato úspěšná expedice vyvrcholila na Pradědu nálezem pro vědu dosud neznámého druhu sekáče z rodu *Platybunus*. Ten je, kromě řady jiných znaků, světlejší (bledší) než příbuzný druh *Platybunus bucephalus* (C. L. Koch, 1835), který je v Jeseníkách velmi hojný. Šilhavý dal proto novému druhu jméno *P. pallidus* a popis zveřejnil v následujícím roce v práci *Sekáči Jeseníků* (Obr. 1). Současně zde podal komentovaný seznam dalších 15 druhů sekáčů, do té doby z Jeseníků známých či jím nalezených (Šilhavý 1937). Podle moderní nomenklatury by obstálo pouze 14 druhů.

Dalším významným předělem ve studiu sekáčů Jeseníků byl rok 1946. Tehdy, po skončení druhé světové války, navštívila Jeseníky řada zoologů. Sběru sekáčů se věnovali J. KRATOCHVÍL, J. RAUŠER, J. STEHLÍK a také M. A. ŠILHAVÝ, bratr V. Šilhavého. Jejich sběry zpracoval V. ŠILHAVÝ a výsledky zveřejnil v práci *Sekáči Jeseníků II.* (Šilhavý 1947). Uvádí zde široké komentáře ke zjištěným druhům a rozšiřuje faunu Jeseníků o další druh. V roce 1947 bylo tedy z Jeseníků známo 15 druhů sekáčů. Z komentářů vyplývá, že průzkum sekáčů se v roce 1946 kromě nejvyšších poloh Hrubého Jeseníku rozšířil i na pásmo Orlíka a na Rejvíz.

Z období následujících čtyřiceti let pochází z Jeseníků pouze několik (většinou nepublikovaných) údajů o sekáčích. Oživení nastalo až po roce 1990, kdy Správa CHKO Jeseníky zadávala širší výzkumy epigeonu v NPR Praděd (I. CHVÁTALOVÁ 1990–1991; V. RŮŽIČKA 1993–1994; I. H. TUF a J. TUFOVÁ 2004–



Obr. 1: *Platybunus pallidus* Šilhavý, 1937 – původní Šilhavého ilustrace k popisu

2005) a na dalších významných lokalitách, ve Velké kotlině (I. CHVÁTALOVÁ 1999; K. TAJOVSKÝ 1994–1995) a na Skříteckém rašeliništi (I. CHVÁTALOVÁ 1990–1991). Mimo to v letech 1995–1996 probíhal ve Velké kotlině a na Rejvízu dvouletý monitoring fauny, který zajišťovala Správa CHKOJ (V. KAVALCOVÁ). Tyto rozsáhlejší výzkumy doplnil v letech 1996 a 1999 L. KLIMEŠ svými sběry synantropních druhů sekáčů na budovách v Rýmařově, ve Velkých Losínách a v obci Vidly. Souhrnem těchto výzkumů bylo 17 druhů sekáčů, z nichž čtyři pro oblast Jeseníků přibýly (Klimeš 1997 a nepublikované údaje).

Já jsem se sekáči Jeseníků zabýval v letech 1993–2003. Věnoval jsem se zejména jižním částem Jeseníků (jižně a východně hlavního hřebene) s důrazem na Rýmařovsko a Bruntálsko. Celkem jsem pro tuto oblast zaznamenal 16 druhů, z nichž jeden je pro Jeseníky nový. Tyto výsledky jsou jen zčásti dostupné (Bezděčka 2001).

Poslední mně známou studii, která obsahuje informace o sekáčích Jeseníků, je diplomová práce M. RŮŽICKY, věnovaná vlivu kleče na epigeon v NPR Praděd (Růžicka 2008). Informace o nových druzích sekáčů pro faunu Jeseníků však nepřináší.

Shrnu-li všechny mně dosud známé publikované i nepublikované výsledky o sekáčích Jeseníků, mohu konstatovat, že z této oblasti je dnes potvrzeno 20 druhů sekáčů, což představuje téměř 60 % fauny sekáčů České republiky. Z toho čtyři druhy jsou doloženy pouze jedenkrát (z jediné lokality) a sedm druhů je doloženo z méně než pěti lokalit. To koresponduje s velmi slabou územní prozkoumaností Jeseníků. Většina dosavadních výzkumů byla soustředěna do několika atraktivních lokalit, na značné části území Jeseníků však nebyla opilionidofauna vůbec studována. Sekáči jsou přitom velmi významnou skupinou pavoukovců, kterou, vzhledem k minimální disperzi jedinců i jejich populací, je možno používat k indikaci změn prostředí. Proto je širší a soustavný výzkum sekáčů v Jeseníkách velice potřebný.

Seznam sekáčů Jeseníků

- Gyas titanus* Simon, 1879
- Ischyropsalis hellwigi hellwigi*
(Panzer, 1794)
- Lacinius ephippiatus* (C. L. Koch, 1935)
- Lacinius horridus* (Panzer, 1794)
- Leiobunum limbatum* L. Koch, 1861
- Leiobunum rotundum* (Latreille, 1798)
- Leiobunum tisciae* Avram, 1968
- Lophopilio palpinalis* (Herbst, 1799)
- Mitopus morio* (Fabricius, 1799)
- Mitostoma chrysomelas* (Hermann, 1804)
- Nemastoma lugubre* (Müller, 1776)
- Oligolophus tridens* (C. L. Koch, 1836)
- Opilio canestrinii* (Thorell, 1876)
- Opilio parietinus* (De Geer, 1778)
- Opilio saxatilis* C. L. Koch, 1839
- Paranemastoma quadripunctatum*
(Petty, 1833)
- Phalangium opilio* Linnaeus, 1761
- Platybunus bucephalus* (C. L. Koch, 1835)
viz obr. 2
- Platybunus pallidus* Šilhavý, 1938
viz obr. 1
- Rilaena triangularis* (Herbst, 1799)



Obr. 2: *Platybunus bucephalus* (C. L. Koch, 1935) – hojný druh Jeseníků (Foto: S. Krejčík www.meloidae.com)

LITERATURA

- BÁRTA, E. (1869): Verzeichniss der Spinnen des nördlichen Böhmens. s. 209–212, 133–140. In Kořistka C. – Krejčí J. (eds), Archiv für die naturwissenschaftliche Landesdurchforschung von Böhmen. Erster Band. Section IV, Zoologische Abtheilung. Praha.
- BEZDĚČKA, P. (2001): Zoologický průzkum národní přírodní památky Rešovské vodopády – závěrečná zpráva. AOPK ČR, Ostrava. Ms. 28 s.
- KLIMEŠ, L. (1997): Harvestman (Phalangida) assemblages in the Czech Republic. Acta Soc. Zool. Bohem. 61, s. 297–309.
- KRATOCHVÍL, J. (1934): Sekáči (Opiliones) Československé republiky. Les Opilions de Tchécoslovaquie. Práce Moravské Přírodovědecké Společnosti 9/5, s. 1–35.
- RŮŽIČKA, M. (2008): Vliv výsadeb kleče (Pinus mugo) na půdní makrofaunu (CHKO Jeseníky, NPR Praděd). – Manuskript – dipl. Práce, 63 s., dep. PU Olomouc.
- SUNDEVALL, J. C. (1833): Conspectus Arachnidum. Londini Gothorum, 39 s.
- ŠILHAVÝ, V. (1937): Sekáči Jeseníků. Les Opilions de la chaîne de montagnes “Jeseníky”. Sb. Kl. přírodověd. v Brně za rok 1937, 20, s. 68–74.
- ŠILHAVÝ, V. (1947): Sekáči Jeseníků II. [Les opilion de la chaîne de montagnes Jeseníky II.] Entomol. listy (Folia entomol.) 10, s. 16–19.
- ZAVŘEL, J. (1930a): Vzácný nález. Příroda 23, s. 217–218.
- ZAVŘEL, J. (1930b): Ein neuer Fundort von *Ischyropsalis taunica* Müller. Zool. Anz. 89 s. 121–125.

ZUSSAMENFASSUNG

Geschichte der Untersuchungen von Weberknechten (Schneidern – *Opiliones*)

Die Untersuchungen von Weberknechten im Jeseníky (Altvatergebirge) begannen in den dreißiger Jahren des vergangenen Jahrhunderts durch zufällige Funde im Rahmen breiterer zoologischer Forschungen. Die erste richtige Untersuchung der Weberknechtfauna des Jeseníky führte im Jahre 1936 V. Šilhavý durch, der hierbei 14 Arten beschrieb. Auf dem Praděd-Gipfel entdeckte er schließlich eine neue Art der Weberknechte, die er als *Platybunus pallidus* Šilhavý (1937) beschrieb. Weitere Untersuchungen zu den Weberknechten erfolgten im Jeseníky im Jahre 1947. Die Ergebnisse dieser Untersuchungen publizierte V. Šilhavý in den Jahren 1937 und 1947. Neue Erkenntnisse über die Weberknechte des Jeseníky ergaben sich nach dem Jahre 1990, als die Verwaltung des CHKO Jeseníky (Geschütztes Naturlandschaft Altvatergebirge) begann, ausgedehnte Untersuchungen auf den wertvollsten Gebieten des CHKO zu organisieren. Gegenwärtig kennen wir aus dem Gebiete des Jeseníky 20 Arten von Weberknechten, obwohl die Weberknechte im größten Teil des Gebirges noch nicht erforscht sind.

STRESZCZENIE

Historia badań kosarzy (*Opiliones*) w Jesionikach

Badania kosarzy w Jesionikach rozpoczęły się w latach 30. XX w. od przypadkowych znalezisk. Pierwsze regularne badania fauny kosarzy w Jesionikach prowadził w 1936 r. V. Šilhavý, który zidentyfikował 14 gatunków. Na szczycie Pradziada odnalazł nowy gatunek, który opisał jako *Platybunus pallidus* Šilhavý (1937). Następne badania miały miejsce w 1947 r. Ich wyniki V. Šilhavý opublikował w latach 1937 i 1947. Nowe dane o kosarzach w Jesionikach zostały uzyskane w 1990 r., gdy zarząd CHKO Jeseníky zaczął organizować rozległe badania w najcenniejszych częściach CHKO. Obecnie znamy z terenu Jeseníków 20 gatunków kosarzy, ale na większej części gór nie były dotąd prowadzone badania.